

Kwartaalmonitor Overheidsfinanciën

Eerste kwartaal 2017

Hoogste overheidssaldo in 16 jaar

- **Uitgelicht:** Overheidsschuld onder EMU-norm
- **Totale overheid:** Hogere inkomsten uit belastingen
Overheidssaldo naar hoogste punt in 16 jaar
Toegenomen schuld van socialezekerheidsfondsen
- **Internationaal:** Schuld Nederland ruim onder gemiddelde van EU-28 en eurolanden
Overheidsuitgaven stijgen minder hard dan in de rest van de EU
- **Rijksoverheid:** Uitgekeerde zorgtoeslag 0,3 miljard euro hoger
- **Decentrale overheden:** Eerste positieve saldo van gemeenten sinds 1999
Gemeentelijke inkomsten stijgen sneller dan uitgaven



De overheid had in het eerste kwartaal een schuld die 11,6 miljard euro lager lag dan vorig kwartaal. De schuldquote van de overheid lag daarmee voor het eerst sinds 2011 onder de EMU-norm van een schuld van maximaal 60 procent van het bruto binnenlands product (bbp). De afname van de schuld werd vooral gerealiseerd door het Rijk. Het saldo van inkomsten en uitgaven van de totale overheid kwam uit op 1,0 procent van het bbp. Het is voor het eerst in 16 jaar dat het overheidssaldo zo positief uitvalt. Verder in deze monitor: een blik op de stijging van de belastinginkomsten en de schuld van de socialezekerheidsfondsen. De schuld, inkomsten en uitgaven van de Nederlandse overheid worden in deze monitor internationaal vergeleken. Ook wordt gekeken naar de uitgaven aan de zorgtoeslag en ten slotte naar de inkomsten en uitgaven van gemeenten.

Kerncijfers Overheid

	'16				'17
	I	II	III	IV	I
Miljard euro					
Inkomsten	76,9	78,5	71,5	80,9	81,3
Uitgaven	76,4	80,5	73,4	74,8	76,0
Saldo	0,5	-2,1	-1,9	6,0	5,2
Overheidsschuld	442,1	437,7	428,8	434,2	422,6
% bbp*					
Saldo	-1,8	-1,0	-0,4	0,4	1,0
Overheidsschuld	64,3	63,2	61,5	61,8	59,6

* op jaarbasis

StatLine: Overheidsfinanciën; kerncijfers

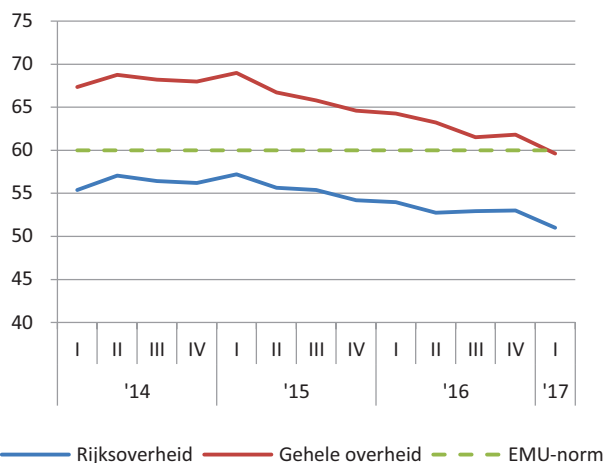
Uitgelicht

Overheidsschuld onder EMU-norm

De overheidsschuld is in het eerste kwartaal gedaald tot 59,6 procent van het bbp. Daarmee komt de schuld voor het eerst in zes jaar onder de EMU-norm van 60 procent. Volgens de norm van de Europese Unie moet aan het eind van het kalenderjaar de schuld onder de norm eindigen of daarheen bewegen. Deels daalde de schuldquote doordat het bbp is toegenomen. Het grootste deel van de daling komt echter doordat de totale overheid per saldo 11,6 miljard euro schulden heeft afgelost.

De schuldafname komt met 11,8 miljard euro vrijwel volledig op conto van het Rijk. In het eerste kwartaal werd 8,7 miljard euro op staatsobligaties en schatkistpapier afgelost. Vooral de opbrengsten uit het verminderen van financiële bezittingen werden gebruikt om schulden af te lossen. Het gaat daarbij onder meer om inkomsten uit de verkoop van aandelen in ASR en het beëindigen van rente- en valutaderivaten. Een ander deel van de aflossing werd betaald vanuit het begrotingsoverschot van het Rijk.

Overheidsschuld en schuld van het Rijk (%bbp)



StatLine: Overheid; Overheidssaldo en -schuld

Kwartaalmonitor Overheidsfinanciën

Eerste kwartaal 2017

Totale overheid

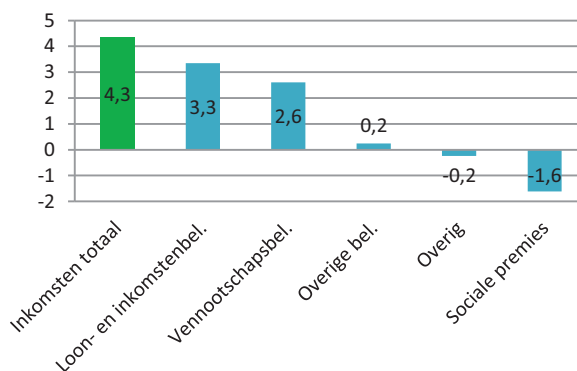
Hogere inkomsten uit belastingen

De overheidsinkomsten stegen in het eerste kwartaal van 2017 met 4,3 miljard euro ten opzichte van een jaar eerder. Hogere belastinginkomsten speelden daarbij een grote rol. De loon- en inkomstenbelasting brachten respectievelijk 0,9 miljard euro en 2,4 miljard euro meer op.

De inkomsten uit vennootschapsbelasting stegen met 2,6 miljard euro. Dit wordt deels veroorzaakt doordat de verliezen van bedrijven ten tijde van de financiële crisis vanaf 2008 nu grotendeels zijn verrekend met de winsten in latere jaren. Bedrijven mogen voor de vennootschapsbelasting binnen een periode van 9 jaar verliezen verrekenen met winsten.

Hoewel de totale inkomsten stegen, daalden de inkomsten uit wettelijke sociale verzekeringspremies met 1,6 miljard euro. Dat kwam met name door lagere premie-inkomsten van de AOW en volksverzekeringen.

Ontwikkeling inkomsten, eerste kwartaal 2017 t.o.v. een jaar eerder (mld. euro)



StatLine: [Overheid; Inkomsten en uitgaven](#)

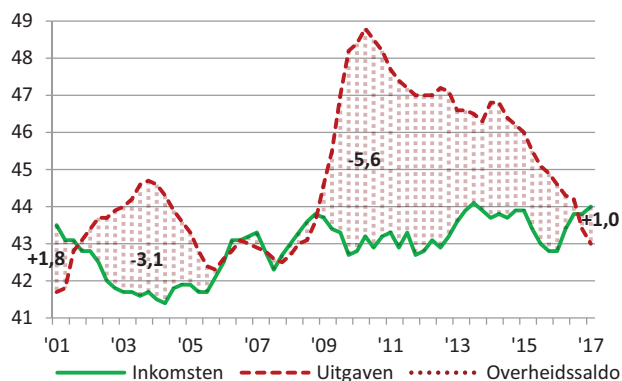
StatLine: [Overheid; Ontvangen belastingen](#)

Overheidssaldo naar hoogste punt in 16 jaar

Het overheidssaldo, het verschil tussen inkomsten en uitgaven van de overheid als percentage van het bbp, is in het eerste kwartaal uitgekomen op 1,0 procent. De laatste keer dat het overheidssaldo in een kwartaal zo positief was, was in 2001 (+1,8 procent). De Nederlandse overheid sloot 2016 ook af met een positief saldo van 0,4 procent. Negatieve uitschieters waren in 2004 (-3,1 procent) en in 2010 (-5,6 procent).

Het overheidssaldo is onder andere zo positief doordat de overheid bijna 400 miljoen minder uitgaf dan in het eerste kwartaal van vorig jaar. Er werd vooral minder aan de EU afgedragen. Daarnaast spelen ook hier de hogere belastinginkomsten een grote rol. Ook de groei van het bbp droeg bij aan een stijging van het overheidssaldo als percentage van het bbp.

Overheidsinkomsten, -uitgaven en -saldo (%bbp)



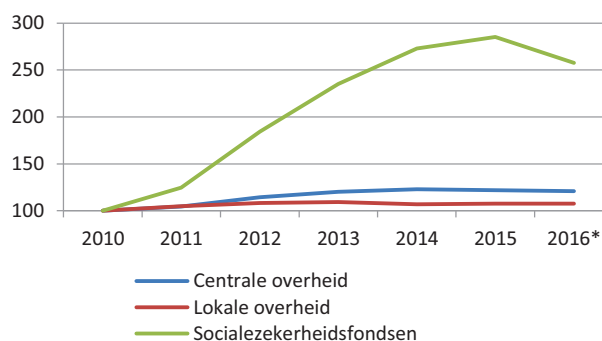
StatLine: [Overheidssaldo en overheidsfinanciën; kerncijfers](#)

Toegenomen schuld van socialezekerheidsfondsen

In de afgelopen jaren is de schuld van de socialezekerheidsfondsen sterk toegenomen. Deze schuld is aangegaan bij het Rijk. Het gaat hier om de bruto schuld: schulden tussen overheden worden weggestreepd bij de berekening van de netto (geconsolideerde) overheidsschuld.

Eind 2010 bedroeg de schuld nog 12,7 miljard euro, eind 2016 was dit gestegen tot 32,8 miljard euro. De fondsen keerden de afgelopen jaren grotere bedragen uit dan dat ze aan premiebetalingen en aan rijksbijdragen ontvingen. Het fonds dat in de afgelopen jaren het leeuwendeel van de schulden voor zijn rekening nam, was het Algemeen Fonds Bijzondere Ziektekosten (AFBZ).

Index niet-geconsolideerde schuld (2010=100)



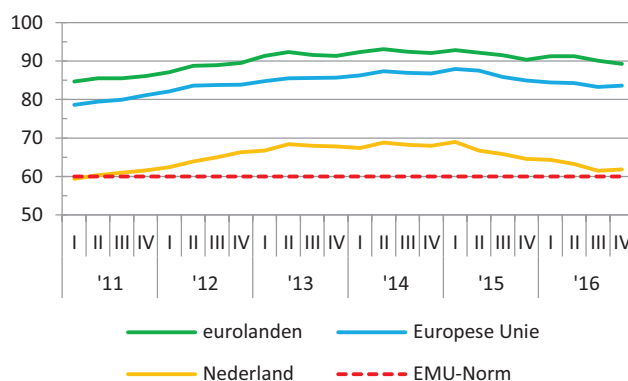
StatLine: [Overheidssaldo en overheidsschuld](#)

Internationaal

Schuld Nederland ruim onder gemiddelde van EU-28 en eurolanden

Nederland had eind 2016 een beduidend lagere overheidsschuld dan gemiddeld in de EU-28 en de eurozone. De EU-28 landen hadden in het vierde kwartaal van 2016 een schuldquote van 83,6 procent van het bbp, de 19 eurolanden kwamen uit op 89,2 procent. De voor eurolanden geldende norm van maximaal 60 procent bbp overheidsschuld werd alleen door zes kleinere eurolanden gehaald: Estland, Letland, Litouwen, Luxemburg, Malta en Slowakije. Sinds 2015 laten de gemiddelde overheidsschulden van de eurolanden en de EU-lidstaten een dalende trend zien, maar er zijn grote verschillen tussen de lidstaten. De Nederlandse staatschuld kwam eind 2016 uit op 61,8 procent bbp. De uitschieters aan de onderkant zijn Estland (9,5 procent) en Luxemburg (20,0 procent), terwijl de landen met de hoogste staatschuld Italië (132,6 procent) en Griekenland (179,0 procent) zijn.

EMU-schuld Nederland, EU-28 en eurolanden (%bbp)



Eurostat: Quarterly government debt; Quarterly GDP

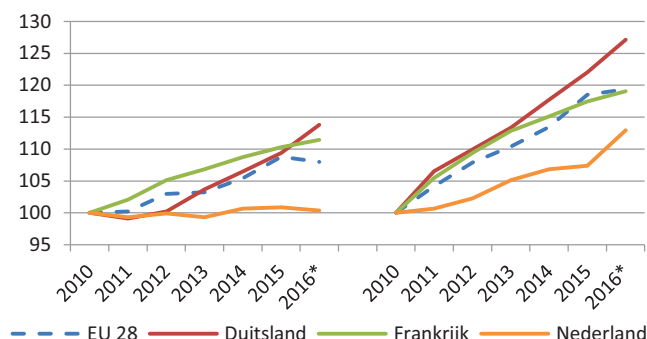
Overheidsuitgaven stijgen minder hard dan in de rest van de EU

De inkomsten en uitgaven van de Nederlandse overheid groeiden de afgelopen jaren minder hard dan in andere EU-landen.

De overheidsuitgaven van de meeste landen binnen de EU laten een ontwikkeling zien die redelijk gelijk loopt met de ontwikkeling van hun bbp. In de meeste landen nemen vooral de uitgaven aan sociale bescherming toe. Nederland vormt een uitzondering doordat in absolute zin de overheidsuitgaven min of meer gelijk blijven.

Ook de overheidsinkomsten lopen in de meeste landen ongeveer gelijk met de ontwikkeling van het bbp. De bbp-ontwikkeling van Nederland loopt in vergelijking met andere Europese landen wat achter. Dit verklaart grotendeels dat de inkomsten van de Nederlandse overheid wat minder snel zijn toegenomen dan in de meeste andere EU-landen.

Index absolute overheidsuitgaven (links) en -inkomsten (rechts) (2010=100)



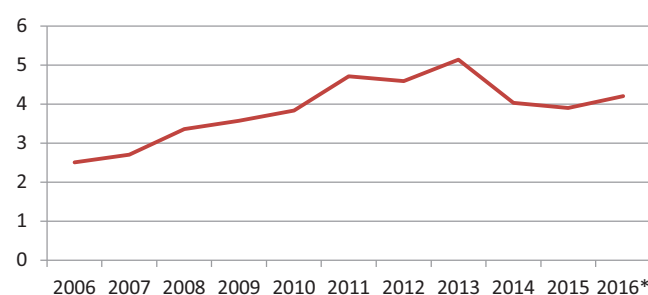
Eurostat: Total general government revenue and expenditure

Rijksoverheid

Uitgekeerde zorgtoeslag 0,3 miljard euro hoger in 2016

De overheid keerde in 2016 ongeveer 4,2 miljard euro aan zorgtoeslag uit. Dit is 0,3 miljard euro meer dan in 2015. De stijging komt voornamelijk door de toename van de premie voor de basisverzekering. Hierdoor ontvingen met name mensen met een laag inkomen meer zorgtoeslag. 4,7 miljoen mensen hadden recht op deze tegemoetkoming: ruim 100 duizend personen meer dan een jaar eerder. Ondanks de toename in 2016 zijn de uitgaven aan zorgtoeslagen nog altijd bijna een miljard euro lager dan het recordbedrag van 5,1 miljard euro in 2013. Destijds waren de inkomensgrenzen voor de vaststelling van de hoogte van de zorgtoeslag hoger.

Uitgekeerde zorgtoeslag (mld. euro)



StatLine: Sociale uitkeringen in geld; zorgtoeslag

Decentrale overheden

Eerste positieve saldo van gemeenten sinds 1999

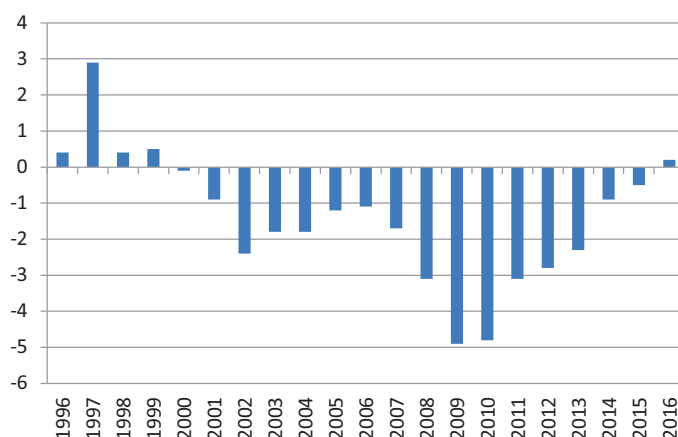
Gemeenten hadden in 2016 een positief saldo van inkomsten en uitgaven van 0,2 miljard euro. In 2015 was nog sprake van een negatief saldo van 0,5 miljard euro. Het positieve saldo in 2016 is het eerste in 17 jaar tijd. Binnen deze periode was het tekort in 2009 het grootst.

Gemeenten gaven toen 4,9 miljard euro meer uit dan er binnenkwam.

Alle lokale overheden samen (onder andere gemeenten, provincies, waterschappen, gemeenschappelijke regelingen en lokaal onderwijs) hadden in 2016 eveneens een overschot. Dit bedroeg 0,5 miljard euro. Ook dit was het eerste positieve saldo sinds 1999. Een half miljard euro komt overeen met 0,1 procent van het bbp in 2016.

Daarmee droegen lokale overheden met die omvang bij aan het totale overschot van de Nederlandse overheid van 0,4 procent van het bbp.

Saldo van inkomsten en uitgaven van gemeenten (mld. euro)



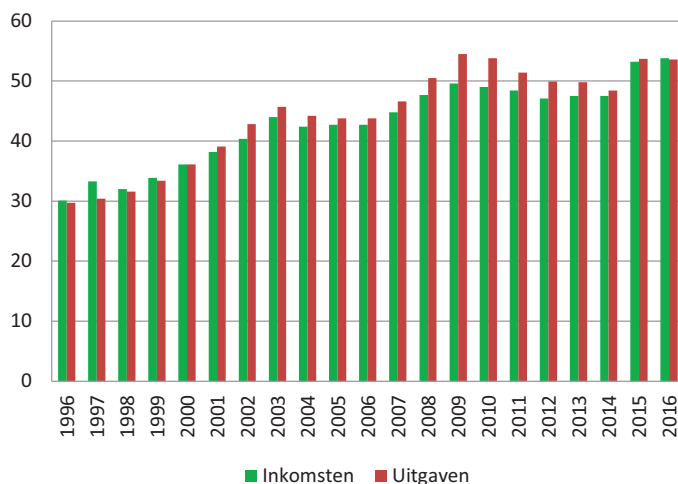
StatLine: Overheid; Inkomsten en uitgaven

Gemeentelijke inkomsten stijgen sneller dan uitgaven

Gemeenten hadden in 2016 53,8 miljard euro aan inkomsten. Een belangrijk deel daarvan was afkomstig van het Rijk (onder meer uitkeringen uit het gemeentefonds), maar ook van de andere lokale overheden. Dit waren inkomensoverdrachten binnen de overheid en bedroegen 36,7 miljard euro in 2016, tegenover 35,8 miljard euro het jaar ervoor. Gemeenten hadden ook eigen inkomsten, onder andere uit de gemeentelijke heffingen en dienstverlening aan burgers en bedrijven.

De uitgaven van gemeenten bedroegen in totaal 53,6 miljard euro, vergelijkbaar met het niveau van 2015. De grootste uitgaven (13,6 miljard euro) deden gemeenten bij de aankoop van goederen en diensten. Dit werd gevolgd door diverse uitkeringen (13,4 miljard euro). Dit waren bijvoorbeeld uitgaven aan de bijstand en bepaalde voorzieningen voor jeugd en zorg. Betalingen van lonen en sociale lasten bedroegen 9,3 miljard euro.

Inkomsten en uitgaven van gemeenten (mld. euro)



StatLine: Overheid; Inkomsten en uitgaven

Opmerkingen betreffende deze publicatie

- Deze publicatie is samengesteld op basis van cijfers zoals deze op 29 juni 2017 beschikbaar waren. Mogelijk zijn er op het moment van lezen actuelere cijfers beschikbaar. Deze kunt u vinden via de links onder de grafieken.
- De cijfers zijn doorgaans niet seizoensgecorrigeerd. Indien dit wel het geval is, staat dit aangegeven in de tekst/grafiek.

Meer informatie

CBS Infoservice: [infoservice online](#)
Telefonisch (09.00-17.00 uur) 088 570 7070

Media:

CBS Persdienst: persdienst@cbs.nl
Telefonisch: 070 337 4444

Colofon

Tekst Sector Overheidsfinanciën en Consumentenprijzen

Datum 29 juni 2017

Meer informatie over overheidsfinanciën en eerdere versies van de kwartaalmonitor zijn te vinden op onze themapagina [Overheid en politiek](#).